

Tomasz Jakubiak

Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie Sekcja św. Jana Chrzciciela

Przygotowanie dziecka do owocnego przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego według norm prawa kanonicznego

W promulgowanym w 1983 r. Kodeksie Prawa Kanonicznego wielokrotnie wspomina się o prawie rodziców do wychowania dzieci¹. Rodzice jako dawcy życia mają prawo i obowiązek troszczyć się o chrześcijańskie wychowanie swojego potomstwa. Uprawnienie to wynika z prawa naturalnego, które musi zostać uwzględnione i zagwarantowane zarówno przez system prawa kościelnego, jak i państwowego². Wychowanie dziecka obejmuje następujące płaszczyzny życia: fizyczną, społeczną, kulturalną, moralną i religijną (por. kan. 1136 KPK). Wychowanie religijne dzieci powinno odbywać się pod kierunkiem rodziców, którym przysługuje prawo do rozstrzygania, jaki rodzaj nauczania religijnego ma być udzielany ich dzieciom³. Ponieważ wychowanie chrześcijańskie zmierza do uświęcenia człowieka, musi ono uwzględniać formację sakramentalną (por. kan. 835 § 4 KPK).

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie czytelnikowi norm prawa kanonicznego – powszechnego oraz partykularnego obowiązującego na terenie Konferencji Episkopatu Polski – regulujących przygotowanie dzieci i młodzieży do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego⁴.

¹ Por. Kan. 236, 774, 793, 835 § 4, 1136, 1055 KPK (*Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984).

² Por. E. Caparros, *The Obligations and Rights of the Lay Members of Christ's Faithful*, [w:] *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, ed. Á. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, English language ed. E. Caparros, P. Lagges, Vol. II/1, Montreal – Chicago 2004, s. 168.

³ Por. Sobór Watykański II, *Deklaracja o wolności religijnej*, n. 5, [w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 1967, s. 418.

⁴ Prawo diecezjalne w artykule nie zostało uwzględnione ze względu na charakter opracowania i ograniczenia redakcyjne.

Zanim jednak przystąpimy do analizy przepisów prawnych należy odnotować, że zgodnie z decyzją ustawodawcy, wyrażoną w kan. 110 KPK, rodzice adoptujący dzieci mają takie same prawa i obowiązki, jakie przysługują rodzicom wobec rodzonych dzieci. Prawo kanoniczne zrównuje bowiem stosunek „adoptujący – adoptowany” ze stosunkiem „rodzice naturalni – ich dzieci”⁵. Mówiąc o wychowaniu dzieci, nie można przemilczeć istnienia normy ograniczającej władzę rodziców nad dziećmi; zapisanej w kan. 98 § 2 KPK. Zgodnie z tą normą – „w wykonywaniu swoich uprawnień osoba małoletnia podlega władzy rodziców lub opiekunów, z wyjątkiem tych spraw, w których małoletni na podstawie prawa Bożego lub kanonicznego są wyjęci spod ich władzy”. Dotyczy to sytuacji, kiedy wykonywanie uprawnień wiąże się z przyjęciem prawd wiary i rozwojem własnego życia duchowego i religijnego⁶.

Chrzest

Mówiąc o chrzcie dzieci, należy uczynić rozróżnienie między tymi, które osiągnęły używanie rozumu i tymi, które jeszcze jego nie osiągnęły bądź nie są świadome swojego działania (por. kan. 852 KPK). Granicznym punktem będzie ukończenie przez dziecko siódmego roku życia. Po skończonym siódmym roku życia domniemuje się bowiem, że osoba posiada używanie rozumu⁷. Powiązanie „ukończenia siedmiu lat” z „osiągnięciem używania rozumu” jest zdaniem większości kanonistów domniemaniem zwykłym. Zatem, aby móc kogoś traktować (w przypadku chrztu) jako dorosłego przed osiągnięciem wymaganego wieku, należy udowodnić posiadanie przez niego używania rozumu; zaś by uznać jako dziecko po ukończeniu przepisanej wieku, trzeba dowieść braku świadomości działania⁸. Właściwe zrozumienie normy zapisanej w kanonie 852 KPK oraz uchwycenie granicy osiągnięcia używania rozumu przez małoletniego jest istotne, ponieważ ustawodawca od osób dorosłych, a zatem również dzieci – które (mówiąc w dużym uproszczeniu) ukończyły siódmy rok życia – wymaga do ważnego przyjęcia sakramentu chrztu posiadania właściwej intencji⁹.

Po osiągnięciu przez dziecko używania rozumu, zanim przyjmie ono sakrament chrztu, powinno być, jak każdy dorosły, dopuszczone do katechumenatu

⁵ R. Sobański, *Osoby fizyczne i prawne*, [w:] J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. I, Poznań 2003, s. 181.

⁶ Tamże, s. 168.

⁷ Tamże, s. 167.

⁸ T. Jakubiak, *Warunki wymagane do ważności i godziwości chrztu ze strony przyjmującego sakrament według aktualnie obowiązującego prawa w Kościele rzymskokatolickim*, „*Studia Rememptorystowskie*” 11(2013), s. 387.

⁹ Por. Tenże, *Intencja przyjęcia chrztu u dorosłego*, „*Annales Canonici*” 9(2013), s. 93–117.

(por. kan. 851 KPK). Częstym błędem w czasie przygotowania dzieci do chrztu – tuż przed przyjęciem przez nie I Komunii świętej – jest zastępowanie przygotowania „chrzcielnego” przygotowaniem „komunijnym”. Na właściwe przeprowadzenie katechumenatu zwrócili uwagę biskupi polscy w czasie II Synodu Plenarnego, twierdząc, że: „niekiedy utrzymuje się praktyka samego tylko przekazywania i sprawdzania wiadomości religijnych w toku tzw. przygotowania dorosłych i dzieci w wieku szkolnym do sakramentów, natomiast brakuje autentycznego wtajemniczenia chrześcijańskiego, które powinno dokonywać się przede wszystkim w rodzinach chrześcijańskich i przez katechumenat”¹⁰.

Dziecko po osiągnięciu używaniu rozumu – w ramach przygotowania do chrztu – musi zostać odpowiednio pouczone o prawdach wiary i obowiązkach chrześcijańskich (por. kan. 865 § 1 KPK). Choć ustawodawca nie określił minimalnego zakresu tegoż pouczenia, to z pomocą w ustaleniu materii, którą należy przybliżyć katechumenowi, przychodzą wypowiedzi Kurii Rzymskiej oraz liczne opinie kanonistów i teologów. Najobszerniejszy wykaz tematów, z którymi należało zapoznać katechumenów – w sytuacji gdy nie grozi niebezpieczeństwo śmierci – przed dopuszczeniem ich do chrztu, został podany przez Kongregację Rozkrzewiania Wiary w 1883 roku. Są nimi: główne prawdy wiary, Skład Apostolski, Modlitwa Pańska – „Ojcze Nasz”, przykazania boskie, przykazania kościelne, skutki chrztu, ważniejsze obrzędy oraz akty wiary, nadziei i miłości¹¹. Nieco inny zakres pouczenia podają współcześni teolodzy i kanoniści. Na przykład Tejero uważa, że pouczenie o głównych prawdach wiary musi zawierać prawdy wymagane do zbawienia, to jest: o istnieniu Boga, o wynagrodzeniu sprawiedliwych i ukaraniu złych przez Boga. Wiedza o wcieleniu Słowa i Trójcy Świętej jest zdaniem przywołanego autora prawdopodobnie tak samo konieczna¹².

Ponieważ sakrament chrztu oprócz grzechu pierwotnego obmywa z wszystkich grzechów, nie może dziwić wymóg przepisany przez prawodawcę, że dziecko po uzyskaniu używania rozumu, powinno zostać pouczone przed przyjęciem chrztu o konieczności żalu za grzechy¹³.

Zakres pouczenia zmienia się w zależności od wieku, zdolności, pochodzenia i środowiska osoby, która ma być ochrzczona¹⁴. Nie bez znaczenia jest sytuacja,

¹⁰ Por. II Synod Plenarny, *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II*, n. 61, [w:] *II Polski Synod Plenarny (1991)*, Poznań–Warszawa 2001, s. 201.

¹¹ Por. *Sacra Congregatio de Propaganda Fide, Ins. (ad Vic. Ap. Sin.)*, n. XVII, 18.10.1883, [w:] *Codicis Iuris Canonici Fontes*, Vol. VII, ed. P. Gasparri, I. Serédi, Roma 1935, n. 4903, s. 506.

¹² M. Blanco, *Baptism*, [w:] *Exegetical Commentary*, dz. cyt., Vol. III/1, s. 460.

¹³ B. Testa, *Sakramenty Kościoła*, t. 9, *Podręcznik Teologii Katolickiej*, Poznań 1998, s. 136; kan. 865 § 1 KPK.

¹⁴ T. Jakubiak, *Warunki wymagane*, dz. cyt., s. 390.

w jakiej się ona znajduje. Jeśli znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci, wystarczająca jest „jakaś” znajomość głównych prawd wiary (kan. 865 § 2 KPK). Pouczenie może zostać ograniczone w zależności od bliskości i stopnia niebezpieczeństwa¹⁵.

Kończąc rozważania dotyczące przyjęcia chrztu przez dziecko po osiągnięciu przez nie używania rozumu, należy zaznaczyć, że do takich sytuacji nie powinno w ogóle dochodzić. Jak ogłosił to ustawodawca w KPK: „rodzice mają obowiązek troszczyć się, ażeby ich dzieci zostały ochrzczone w pierwszych tygodniach; możliwie najszybciej po urodzeniu”¹⁶.

Pierwsza Komunia święta

Podczas gdy w wielu Kościołach wschodnich Komunia święta udzielana jest dzieciom natychmiast po chrzcie, Kościół łaciński wymaga od przyjmujących Eucharystię: osiągnięcia używania rozumu, odpowiedniego przygotowania oraz uprzedniego przystąpienia do sakramentu pokuty i pojednania¹⁷.

Określenie w oparciu o Kodeks prawa kanonicznego, jaki powinien być zakres przygotowania dzieci do przyjęcia I Komunii świętej, nie jest wcale takie proste. Ustawodawca nie zamieścił bowiem w żadnym z kanonów wyczerpującej informacji na ten temat¹⁸. W § 1 kan. 913 KPK ograniczył się jedynie do ogólnikowego stwierdzenia, że „dzieci wtedy można dopuścić do Komunii świętej, gdy posiadają wystarczające rozeznanie i są dokładnie przygotowane, tak by stosownie do swojej możliwości rozumiały tajemnicę Chrystusa oraz mogły z wiarą i pobożnością przyjąć Ciało Chrystusa”.

Z lektury przywołanej normy nasuwa się wniosek, że przygotowania nie można ograniczać jedynie do sfery intelektualnej. Musi ono uwzględniać również doświadczenie wiary, ożywione aktywnym uczestnictwem we mszy jeszcze przed przyjęciem I Komunii¹⁹. Pomocnym we właściwym przygotowaniu dzieci do Komunii świętej są spotkania duszpasterskie z rodzicami, nieograniczające się jedynie do przekazywania informacji i dokonania ustaleń organizacyjnych. Nie bez

¹⁵ W. H. Woestman, *Sacraments Initiation, Penance, Anointing of the Sick. Commentary on Canons 840–1007*, Bangalore 2001, s. 59.

¹⁶ Kan. 867 § 1 KPK.

¹⁷ Por. J. A. Henry, *The Mass and Holy Communion: Interitual Law. Commentary with historical notes*, Canon Law Studies 235, Washington 1946, s. 88–104; W. H. Woestman, *Canon Law of the Sacraments for Parish Ministry*, Ottawa 2007, s. 80.

¹⁸ Por. G. Shechy, R. Brown, D. Kelly, A. McGrath, *The Canon Law. Letter & Spirit. A practical guide to the Code of Canon Law*, London 1996, s. 501.

¹⁹ Por. J. M. Huels, *The Most Holy Eucharist*, [w:] *The Code of Canon Law. A text and commentary*, ed. J. A. Coriden, T. J. Green, D. E. Heintschel, London 1985, s. 652.

znaczenia jest też samo przygotowanie ceremonii komunijnej, pozbawionej przesadnego koncentrowania się na zewnętrznej stronie uroczystości²⁰.

Po mało precyzyjnym określeniu przez prawodawcę wymagań wobec dzieci mających przyjąć I Komunię w normalnych warunkach, szczegółowe wytyczne dla duszpasterzy zostały zamieszczone w § 2 kan. 913; paragrafie poświęconym udzielaniu Komunii dzieciom znajdującym się w sytuacji *periculo mortis*²¹. Jedynym warunkiem, jaki muszą one spełniać – nie licząc przystąpienia do spowiedzi – jest zdolność odróżnienia Ciała Chrystusa od zwykłego chleba, pozwalająca im z szacunkiem przyjąć Komunię świętą. Jeśli są w stanie go wypełnić, mogą przyjąć Eucharystię przed osiągnięciem wieku rozeznania²².

Przyjęcie Pierwszej Komunii świętej musi poprzedzać przystąpienie do sakramentu pokuty i pojednania (por. kan. 914 KPK). Podstawą praktyki wymogu od dzieci przed I Komunią Świętą spowiedzi nie jest stan grzechu, w którym mogą się one znajdować, lecz cel formacyjny i edukacyjny, to jest: wychowanie ich od młodego wieku do prawdziwego chrześcijańskiego ducha nawrócenia i pokuty, do wzrastania w samoświadomości i samokontroli, do świadomości grzechu ciężkiego i powszedniego, konieczności prośby o łaskę Bożego przebaczenia²³.

Troska o należyte ukształtowanie dzieci do tego, by owocnie przystąpiły do Komunii spoczywa przede wszystkim na proboszczu, rodzicach oraz tych, którzy ich zastępują (por. kan. 915 KPK). Rozeznanie, czy dzieci spełniają wymagania określone przez ustawodawcę, jak również decyzyję o dopuszczeniu ich do przyjęcia Najświętszego Sakramentu, podejmuje proboszcz²⁴. Od jego decyzji można odwoływać się do ordynariusza miejsca. Proboszcz, decydując o niedopuszczeniu dziecka do Komunii, winien pamiętać, że norma zapisana w kan. 913 KPK ogranicza swobodne wykonywanie uprawnień, i jako taka podlega ścisłej interpretacji (por. kan. 18 KPK). Oznacza to, że przed podjęciem negatywnej decyzji powinien

²⁰ Por. II Synod Plenarny, dz. cyt., n. 66, s. 201–202.

²¹ *Periculo mortis* – niebezpieczeństwo śmierci to stan, gdy istnieje uzasadniona możliwość, że śmierć w najbliższym czasie nastąpi, chociaż nie jest to zupełnie pewne. Więcej na ten temat można przeczytać [w:] T. Jakubiak, *Nadzwyczajna forma zawarcia małżeństwa według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 r.*, „Ius Matrimoniale” 25(2014), nr 2, s. 53–54.

²² T. Jakubiak, *Osoba szafarza i przyjmującego sakrament Eucharystii w uchwałach Synodów Archidiecezji Warszawskiej*. Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Zbigniewa Janczewskiego, Warszawa 2010, s. 193.

²³ Por. Sacred Congregation for the Sacraments, *Letter to President of the National Conference of Catholic Bishops*, 20.12.1986, [w:] *Canon Law Digest*, ed. A. J. Espalage, vol. 12, Officially Published Documents Affecting the Code of Canon Law 1986–1990, Washington 2002, s. 645–646.

²⁴ Por. S. Cichy, *Kryteria dopuszczalności do sakramentów inicjacji*, „Anamnesis” 24(2000) nr 1, s. 78–79.

mieć moralną pewność, że dziecko nie spełnia warunków przepisanych przez najwyższego prawodawcę.

Kończąc rozważania dotyczące przygotowania dzieci do przyjęcia I Komunii świętej, warto postawić pytanie o to, którą normą należy kierować się przy dopuszczeniu do Komunii dzieci upośledzonych umysłowo? Zdaniem niektórych kanonistów – mimo że nie znajdują się w niebezpieczeństwie śmierci – winny one spełnić warunki opisane w paragrafie 2 kan. 913 KPK²⁵. Czyli „wolno udzielić (im) Najświętszej Eucharystii, gdy potrafią odróżnić Ciało Chrystusa od zwykłego chleba i moga z szacunkiem przyjąć Komunię świętą”.

Bierzmowanie

Zgodnie z dyscypliną Kościoła łacińskiego, „sakrament bierzmowania wierni powinni przyjmować w pobliżu wieku rozeznania”, czyli – zgodnie z domniemaniem zapisanym w kan. 97 § 2 KPK – po ukończeniu siódmego roku życia. Najwyższy ustawodawca upoważnił Konferencje Episkopatów do określania innego wieku, po osiągnięciu którego wierni godziwie przyjmują sakrament bierzmowania (por. kan. 891 KPK). Biskupi polscy na podstawie przyznanego im uprawnienia zdecydowali, że do sakramentu bierzmowania będzie dopuszczana młodzież trzecich klas gimnazjum²⁶.

Troska o właściwe przygotowanie młodzieży do przyjęcia sakramentu w odpowiednim czasie spoczywa przede wszystkim na rodzicach. Nie może zatem dziwić, że również oni, oprócz dzieci i świadków – według dokumentów II Synodu Plenarnego – powinni zostać objęci katechezą przygotowującą do sakramentu bierzmowania²⁷. Na uwagę zasługuje fakt, że ustawodawca, wymieniając osoby odpowiedzialne za przygotowanie wiernych do bierzmowania, umieścił duszpasterzy – wśród których szczególną rolę pełnią proboszczowie – dopiero po rodzicach (por. kan. 890 KPK).

Przygotowanie młodzieży do przyjęcia sakramentu bierzmowania dokonuje się dwutorowo – w ramach normalnej katechizacji oraz specjalnego przygotowania bezpośredniego²⁸. Kandydat powinien znać prawdy wiary objawionej (...), uczestniczyć w kulcie chrześcijańskim (niedzielna Msza św., przystępowanie do sakramentów pokuty i Eucharystii) i prowadzić życie zgodne z zasadami wiary.

²⁵ Por. G. Shechy, R. Brown, D. Kalley, A. McGrath, dz. cyt., s. 502.

²⁶ Por. II Synod Plenarny, dz. cyt., n. 112, s. 209.

²⁷ Por. Tamże, n. 110, s. 208.

²⁸ Por. *Instrukcja duszpasterska dotycząca sakramentu bierzmowania*, n. 4, 16.01.1975, [w:] *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966–1998*, opr. Krakowiak Cz., Adamowicz L., Lublin 1999, s. 32.

W przygotowaniu należy mocno uwypuklić zadania wynikające z sakramentu bierzmowania, a przede wszystkim obowiązek świadczenia o Chrystusie słowem i życiem²⁹. Każdy kandydat do bierzmowania powinien uczyć się miłować Kościół, „być mu odważnie wiernym, słuchać go, ofiarnie mu służyć i z radością wspomagać go w trudnej misji, jaką ma do wypełnienia”³⁰. Młodzieży należy stworzyć „możliwość poznania istniejących w Kościele, a zwłaszcza w miejscowej parafii, stowarzyszeń, wspólnot i ruchów apostołskich”³¹.

Biskupi polscy zgromadzeni na II Synodzie Plenarnym zachęcają, aby kandydaci do bierzmowania odbyli pielgrzymkę do kościoła katedralnego. Przed samym bierzmowaniem wraz ze świadkami oraz rodzicami powinni uczestniczyć w dniu skupienia połączonym z możliwością przystąpienia do spowiedzi świętej³². Przyjmujący sakrament bierzmowania powinien być w stanie łaski uświęcającej³³.

Z przygotowania do bierzmowania nie powinno się rezygnować nawet w przypadku, gdy mająca przyjąć sakrament osoba posiadająca używanie rozumu, znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci. Wtedy w miarę możliwości należy udzielenie sakramentu poprzedzić przygotowaniem duchowym, dostosowanym do zaistniałych okoliczności³⁴. Gdyby w niebezpieczeństwie śmierci znalazło się dziecko przed osiągnięciem używania rozumu, a zatem niezdolne do jakiegokolwiek przygotowania się do sakramentu bierzmowania, również i jemu powinien zostać udzielony sakrament. Oprócz niebezpieczeństwa śmierci także inne poważne trudności upoważniają szafarza sakramentu bierzmowania do udzielenia sakramentu ochrzczoneму jeszcze przed osiągnięciem używania rozumu³⁵.

Sankcja karna za oddanie dziecka do chrztu w religii niekatolickiej

Kończąc rozważania dotyczące przygotowania dzieci do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego, należy zauważyć, że sakramenty te powinny być z zasady przez katolików przyjmowane we wspólnocie Kościoła katolickiego. Jak ważne jest wychowanie religijne dziecka oraz przyjęcie sakramentów we wspólnocie własnego Kościoła świadczy fakt, że ustawodawca zaopatrzył sankcją kar-

²⁹ Tamże, n.4.

³⁰ *II Synod Plenarny*, dz. cyt., n. 111, s. 208.

³¹ Por. *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, n. 12, [w:] *Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1995, s. 23.

³² Por. *Instrukcja duszpasterska*, dz. cyt., n. 4, s. 33.

³³ Por. *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, [w:] *Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1995, n. 12, s. 23.

³⁴ Por. Tamże, n. 12, s. 23.

³⁵ KPK, kan. 891; *Wprowadzenie teologiczne*, dz. cyt., n. 11, s. 22.

ną normy dotyczące niewypełnienia tego obowiązku. W ten sposób ustawodawca chce chronić dziecko przed utratą wiary katolickiej oraz indyferentyzmem³⁶.

Zgodnie z normą zapisaną w kan. 1366 KPK, „rodzice lub ich zastępujący, którzy oddają dzieci do chrztu lub na wychowanie w religii niekatolickiej, powinni być ukarani cenzurą lub inną sprawiedliwą karą”. Przepięstwo to nie ma jednak miejsca w przypadku, kiedy strona katolicka żyjąca w małżeństwie mieszanym nie jest w stanie wypełnić spoczywającego na niej obowiązku i oddaje swoje dziecko do chrztu szafarzowi akatolickiemu³⁷. Nie zwalnia to jednak strony katolickiej od dzielenia się wiarą ze swoim dzieckiem³⁸. Rodzice kierujący się koniecznością, którzy oddali swoje dziecko do chrztu szafarzowi akatolickiemu, również nie popełniają wspomnianego przestęstwa. Przykładem sytuacji usprawiedliwiającej taki czyn rodziców jest niebezpieczeństwo śmierci dziecka (por. kan. 861 § 2 KPK)³⁹.

Zgodnie z wolą ustawodawcy, zapisaną w kan. 1365 KPK, sprawiedliwą karą powinni zostać ukarani winni zakazanego uczestnictwa w rzeczach świętych. Oznacza to, że zabronione jest przyjmowanie sakramentów przez katolików od szafarzy akatolickich, w sytuacjach, które nie zostały dopuszczone przez prawodawcę⁴⁰. Niedozwolone jest zatem przyjmowanie sakramentu bierzmowania przez katolika od szafarza akatolickiego. Natomiast, jeśli zostaną spełnione warunki przepisane w kan. 844 KPK, katolik może przyjąć od akatolickiego szafarza Komunię świętą oraz przystąpić u niego do sakramentu pokuty i pojednania⁴¹. Mimo że małoletni przed ukończeniem szesnastego roku życia za czyn przestępczy nie może zostać ukarany (por. kan. 1323 n.1 KPK), to jednak – po zaistnieniu okoliczności, o których jest mowa w kan. 1329 KPK – rodzice dziecka przystępującego do Komunii lub bierzmowania poza wspólnotą katolicką, mogą i powinni – jako współsprawcy czynu przestępczego swojego dziecka – zostać przez sędziego ukarani⁴².

³⁶ Por. P. M. Gajda, *Sankcje karne w Kościele w świetle Kodeksu prawa kanonicznego Jana Pawła II oraz późniejszych zmian i uzupełnień. Studium kanoniczno-pastoralne*, Tarnów 2008, s. 107; J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne. Część szczególna*, Warszawa 2003, s. 40.

³⁷ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne. Część szczególna*, dz. cyt., s. 40.

³⁸ Por. T. J. Green, *Sanctions in the Church*, [w:] *New Commentary on the Code of Canon Law*, ed. J. P. B. Beal, J. A. Coriden, T. J. Green, Mahwah 2000, s. 1578.

³⁹ Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne. Część szczególna*, dz. cyt., s. 42–43.

⁴⁰ Tamże, s. 35.

⁴¹ Por. M. de Agar, *The Sacraments*, [w:] *Exegetical Commentary*, dz. cyt., vol. III/1, s. 409.

⁴² Por. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne. Część ogólna komentarz*, Warszawa 2008, s. 192–208.

Wnioski

Odpowiedzialnymi w pierwszej kolejności za wychowanie dzieci są ich rodzice oraz ci, którzy ich zastępują (por. kan. 1136 KPK)⁴³. Mimo że ustawodawca wielokrotnie w kodeksie wskazuje na decydującą rolę proboszczów w dopuszczeniu i przygotowaniu dzieci do sakramentów, trzeba z całym naciskiem podkreślić, że wychowanie młodego pokolenia do życia sakramentalnego będzie tym bardziej owocne im mocniej w nie zaangażują się opiekunowie dzieci. Niezastąpiony w tej materii jest: przykład dawany przez rodziców swoim dzieciom; praktykowanie przez nich życia w codzienności życia chrześcijańskiego (por. kan. 774 KPK)⁴⁴.

Osobami, które wspierają rodziców w wychowaniu religijnym dzieci powinni być chrześni. Mają oni rodzicom pomagać, by „ochrzczony prowadził życie chrześcijańskie odpowiadające przyjętemu sakramentowi i wypełniał wiernie związane z nim obowiązki” (kan. 872 KPK). Dlatego też przy doborze chrzestnych nie należy się kierować jedynie kryteriami zwyczajowymi i towarzyskimi. Należy brać pod uwagę możliwości kandydatów na rodziców chrzestnych do wypełnienia przyjmowanych obowiązków⁴⁵.

* * *

PREPARING THE CHILD FOR THE FRUITFUL RECEPTION OF THE SACRAMENTS OF THE CHRISTIAN INITIATION ACCORDING TO THE CANON LAW

(Summary)

In the canon law, promulgated in 1983, the attention to the right of parents to bring up children is being repeatedly reprised. Since the Christian upbringing aims to sanctifying the man, it must take into account the sacramental formation.

In this article the author tries to introduce the reader to the norms of canon law, the universal and the particular law within the Polish Bishop's Conference, in which the legislature established the principles for the preparation of children and teenagers for the sacraments of Christian initiation.

⁴³ Por. W. Góralski, *Kościelne prawo małżeńskie*, Warszawa 2006, s. 312.

⁴⁴ Por. Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica de catechesi nostro tempore tradenda Catechesi Tradendae*, n. 68, AAS 71(1971), s. 1333–1334.

⁴⁵ Por. II Synod Plenarny, *dz. cyt.*, n. 59, s. 200.

The author notices the existence of the norm limiting the power of parents over children in the canon law (cf. can. 98 § 2 CIC). Describing the rules for the preparation of children for Christening, the author highlights the differences which appear in treating by the legislator children to seven years and the ones that are over seven years old. When children attain the use of reason, regarding the Christening, they are treated like adults. Writing about the preparation for taking the Communion for the first time, the author analyzes can. 913 CIC. Relying on the opinions of the canonists, the author states that mentally ill children can be prepared to the First Communion just like the children in *periculo mortis* situation. Analyzing the rules of the preparation for the confirmation, the author brings awareness to the need of preparing parents and witnesses as well.

At the end, the reader is introduced to the norms of the criminal law, which aim is to protect children from the loss of faith and indifference.